

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Факультет історії, педагогіки та психології

Кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти

Ігор ЗУБРИЦЬКИЙ

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Методичні рекомендації до семінарських занять
для студентів спеціальності 011 Освітні педагогічні науки
галузь знань 01 Освіта/педагогіка освітня програма Інклюзивна освіта
другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дрогобич 2024

«Затверджено»
на засіданні кафедри соціальної педагогіки
та корекційної освіти
протокол № 10 від 27 серпня 2024р.
Завідувач кафедри _____ Тетяна ЛОГВИНЕНКО

Рецензенти:

Галина ЯВОРСЬКА, директор комунальної установи «Трускавецький інклюзивно-ресурсний центр»

Марія ЗАМЩАК, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Ігор ЗУБРИЦЬКИЙ

Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти : методичні рекомендації до семінарських занять [для студентів спеціальності 011 Освітні педагогічні науки галузь знань 01 Освіта/педагогіка освітня програма Інклюзивна освіта другого (магістерського) рівня вищої освіти]. Дрогобич, 2024. 49 с.

Навчально-методичні рекомендації укладені відповідно до програми навчальної дисципліни «Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти» для підготовки фахівців 011 Освітні педагогічні науки другого (магістерського) рівня вищої освіти.

У методичних рекомендаціях вміщено, плани семінарських занять, пропонуються питання для обговорення та дискусій на семінарських заняттях, завдання для поточного контролю, короткий понятійно-термінологічний словник, перелік рекомендованої літератури до кожного семінарського заняття. Запропоновані завдання для самоконтролю та перевірки знань підібрані відповідно до вимог програми з метою забезпечення високого рівня сформованості умінь та навичок здобувачів вищої освіти.

ЗМІСТ

Плани семінарських занять та методичні рекомендації до них	4
Список рекомендованої літератури	36
Короткий понятійно-термінологічний словник	40

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НИХ

Тема 1. Державна політика у сфері інклюзивної освіти та її інструменти

Семінарське заняття 1 (2 год.)

План

1. Поняття, мета, принципи державної політики у сфері інклюзивної освіти.
2. Інструменти державної політики у сфері інклюзивної освіти.
3. Стратегічні напрями розвитку інклюзивної освіти в Україні на сучасному етапі.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Висвітлення *першого питання* слід розпочати із з'ясування таких понять, як «державна політика у сфері освіти» та окреслити пріоритети державної політики у сфері освіти в частині забезпечення конституційних прав і державних гарантій дітям та молоді з особливими освітніми потребами. Далі, потрібно окреслити мету та детально проаналізувати основні принципи державної політики у сфері інклюзивної освіти.

У *другому питанні* необхідно розкрити поняття «інструменти державної політики» та подати їх класифікацію. Додатково проаналізувати застосування різноманітних інструментів державної політики у сфері освіти та висвітлити тенденції у виборі та використанні інструментів державної політики у сфері інклюзивної освіти.

Третє питання вимагає детальної характеристики поточного стану та аналізу проблем впровадження інклюзивної освіти в Україні, а також розкриття стратегічних напрямів розвитку інклюзивної освіти на сучасному етапі. Для цього слід докладно проаналізувати Національну стратегію розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України у 2019 році.

Основні поняття і терміни

Державна політика, державна політика у сфері освіти, інклюзивна освіта, інструменти державної політики, Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти.

Проблемні питання

1. Обґрунтуйте, чому формування нової філософії державної політики у сфері освіти є запорукою успішного запровадження навчання дітей з особливими освітніми потребами.
2. Виокреміть мету державної політики у сфері освіти в частині забезпечення конституційних прав і державних гарантій дітям з особливими освітніми потребами.

Контрольні запитання

1. Що таке інклюзивна освіта?
2. Як ви розумієте, що таке державна політика у сфері інклюзивної освіти?
3. Яка мета державної політики у сфері інклюзивної освіти?
4. Назвіть інструменти державної політики у сфері інклюзивної освіти?
5. Вкажіть пріоритетні напрями державної політики у сфері освіти у частині забезпечення конституційних прав і державних гарантій дітям з особливими освітніми потребами.

Рекомендована література

Основна

1. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від _ 2019 р. № _
URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/210719-strategiya-inklyuziya.pdf>
3. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посібник / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 308 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

4. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
6. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] 2-ге вид., доп. / упоряд.: К. М. Бондар. Кривий Ріг, 2019. 170 с.

Додаткова

1. Васильєва Г. І., Любарець В. В. Термінологічний словник – інклюзія. Київ: Міленіум, 2018. 42 с.
2. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник / за заг. редакцією Байди Л.Ю., Красюкової–Еннс О.В. Київ, 2012. 216 с
3. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / упоряд.: Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ, 2016. 68 с.
4. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання : Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 р. № 912. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>

Тема 2. Інклюзивна освіта як об'єкт правового регулювання

Семінарське заняття 2 (2 год.)

План

1. Поняття, предмет, метод і механізми правового регулювання інклюзивної освіти.
2. Становлення та розвиток правової бази інклюзивної освіти в Україні.
3. Державна політика щодо забезпечення права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття якісної освіти, інтеграції їх у суспільство.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

У *першому питанні* необхідно загально окреслити основоположні засади інклюзивної освіти: соціокультурний контекст, історичне підґрунтя, міжнародне та національне законодавче та нормативно-правове забезпечення впровадження

і функціонування інклюзивної освіти, що розглядається як основа трансформаційних змін в освіті осіб з особливими потребами.

Розглядаючи *друге питання* слід проаналізувати позитивні зміни у національному законодавстві щодо освіти осіб з інвалідністю, які свідчать про все більше розуміння необхідності інтеграції таких людей у суспільство, насамперед, через розбудову інтегрованого освітнього середовища та забезпечення якісної освіти для дітей та молоді з особливими освітніми потребами. Варто також загалом зіставити відповідність вітчизняного законодавства нормам міжнародних законодавчих актів.

Висвітлюючи *третє питання* необхідно визначити роль міжнародних організацій, які формують державну політику у сфері інклюзивної освіти (насамперед Організація Об'єднаних Націй (ООН) ЮНЕСКО, Організація Економічної Співпраці та Розвитку (OECD)). Далі слід проаналізувати основні зобов'язання з дотримання загальнолюдських прав, зокрема, щодо здобуття якісної освіти дітьми з особливими освітніми потребами, які взяла на себе Україна, законодавчо визнавши принципи інклюзивної освіти, внаслідок ратифікації міжнародних правових документів.

Основні поняття і терміни

Правове регулювання, правова база інклюзивної освіти, якісна освіта, інтеграція осіб з інвалідністю, права осіб з особливими освітніми потребами.

Проблемні питання

1. Проаналізуйте відповідність національного законодавства, яке стосується освіти осіб з особливими потребами, світовим нормам.
2. Які, на Вашу думку, слід зробити зміни на законодавчому рівні, щоб пришвидшити процес інтеграції осіб з інвалідністю у загальний освітній простір?

Контрольні запитання

1. Назвіть етапи еволюції українського законодавства щодо освіти осіб з інвалідністю.

2. Які механізми правового регулювання інклюзивної освіти Ви можете назвати?
3. Що ми відносимо до внутрішніх чинників формування державної політики щодо забезпечення права осіб з інвалідністю на здобуття якісної освіти?

Рекомендована література

Основна

1. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посібник / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 308 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
4. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] 2-ге вид., доп. / упоряд.: К. М. Бондар. Кривий Ріг, 2019. 170 с.

Додаткова

1. Васильєва Г. І., Любарець В. В. Термінологічний словник – інклюзія. Київ: Міленіум, 2018. 42 с.
2. Інклюзивна освіта від А до Я: poradник для педагогів і батьків / упоряд.: Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ, 2016. 68 с.
3. Луценко І. Правові аспекти запровадження інклюзивної освіти в Україні. *Початкова школа*. 2017. № 3. С. 53–56.
4. Навчальний курикулум з інклюзивної освіти / уклад. Л. М. Сидорів, О. А. Тельна, Т. М. Цегельник, С. Яланська, Н. М. Атаманчук, О. С. Деркачова; за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2020. 198 с.
5. Тильчик О. В., Тильчик В.В., Довга М.О. Правові засади розвитку інклюзивної освіти в Україні в умовах євроінтеграції. *Juris Europensis Scientia*. 2020. Випуск 3. С. 125-130.

Тема 3. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти

Семінарське заняття 3 (4год.)

План

1. Право на освіту в міжнародних документах про права людини.
2. Механізми забезпечення інклюзивної освіти у міжнародних документах і законодавстві.
3. Основні міжнародні документи у галузі інклюзивної освіти.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Перше питання варто розпочати із аналізу міжнародних документів з прав людини, які сформували ключові стандарти прав людини в тому числі й щодо права на здобуття освіти. Для здійснення аналізу на відповідність національного законодавства у сфері загальної освіти міжнародним документам в галузі прав людини, доцільно проаналізувати окремі положення міжнародних договорів : Загальна декларація прав людини (1948), Декларація прав дитини (1959), Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960), Конвенція ООН «Про права дитини» (1989), Всесвітня декларація «Освіта для всіх» (1990) та ін.

Варто, наприклад, вказати, що Хартія основних прав Європейського Союзу закріплює право на освіту як основоположне право системи свобод людини (ст. 14). Звідси й компактний набір прав, свобод і зобов'язань, що відображають його зміст: право кожного на освіту, доступ до професійно-технічного навчання, право на підвищення кваліфікації, можливість одержувати безоплатну обов'язкову освіту і навчання дітей згідно зі своїми релігійними, філософськими й педагогічними переконаннями, обов'язок дотримуватися національних законів, які регулюють здійснення права на освіту та ін.

В рамках питання, доцільно також дати визначення інклюзивної освіти у міжнародному праві та встановити її важливість у реалізації права на освіту дітей та молоді з особливими потребами. Доречно назвати принципи, які закріплені у

міжнародних документах, щодо рівних можливостей дітей з особливими потребами на освіту та уникнення їх дискримінації.

Розглядаючи *друге питання*, слід зазначити, що в основі трансформації системи освіти та розвитку інклюзивної освіти лежать, насамперед, міжнародні документи (декларації, конвенції), що ухвалюються Організацією Об'єднаних Націй (ООН). Варто вказати, що відповідно до Статуту ООН, Генеральна Асамблея ООН організовує дослідження та надає рекомендації, у тому числі з метою сприяння міжнародному співробітництву у сфері освіти (ст. 13). Крім того, ООН сприяє вирішенню міжнародних проблем в освітній сфері (ст. 55). Питаннями освіти у структурі ООН безпосередньо займається спеціалізована установа – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), зусилля якої спрямовані на забезпечення доступу до освіти, ліквідацію неписьменності серед дорослих і дітей, підвищення якості освіти та підготовку педагогічних кадрів, а також розвиток інклюзивної освіти. Доцільно також засвідчити, що Україна є однією з країн-засновниць ООН, а імплементація міжнародних норм, у тому числі й ухвалених ООН, у законодавство України здійснюється на основі норм Конституції України та Закону України «Про міжнародні договори України».

У *третьому питанні* необхідно вказати та побіжно проаналізувати основні міжнародні документи у галузі інклюзивної освіти: Стандартні правила ООН щодо зрівняння можливостей інвалідів (1993), Саламанкська Декларація (1994), Рамки Дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами (1994), Копенгагенська декларація про соціальний розвиток (1995), Європейська соціальна хартія (1996), Дакарська Декларація (2000), Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006), Інчхонська декларація: концепція розвитку освіти до 2030 року (2015) і т.п.

Як приклад такого аналізу, може бути обговорення положень Європейської соціальної хартії (переглянутої), яка вимагає: для забезпечення права осіб з інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства – вжити необхідних заходів щодо забезпечення особам з інвалідністю орієнтування, освіти та професійної підготовки, коли це можливо,

у межах загальних програм або, коли це видається неможливим, у державних або приватних спеціалізованих закладах; для забезпечення права дітей та підлітків на соціальний, правовий та економічний захист – забезпечення дітям і підліткам з урахуванням прав і обов'язків їхніх батьків, догляду, допомоги, освіти та підготовки, яких вони потребують, зокрема, шляхом створення або забезпечення функціонування закладів і служб, достатніх та адекватних для досягнення цієї мети; забезпечення дітям і підліткам безкоштовної початкової, середньої освіти, а також заохочення до регулярного відвідування школи; для забезпечення права на рівні можливості та рівне ставлення у вирішенні питань щодо працевлаштування та професій без дискримінації за ознакою статі – забезпечення професійної орієнтації, підготовки, перепідготовки та перекваліфікації; для забезпечення права працівників із сімейними обов'язками на рівні можливості та рівне ставлення до них – надання можливості влаштуватися на роботу й працювати, а також повертатися до роботи після відсутності, зумовленої такими обов'язками, включаючи заходи в галузі професійного орієнтування та підготовки; для забезпечення прав на захист від бідності та соціального відчуження – надання таким особам і членам їхніх сімей, в тому числі і ефективного доступу до професійної підготовки й освіти та ін.

Основні поняття і терміни

Права людини, права дитини, права людей з інвалідністю, Організація Об'єднаних Націй (ООН), конвенція, декларація, хартія.

Проблемні питання

1. Розкрийте завдання, які ставлять ООН і Саламанська декларація перед освітою осіб з особливими потребами.
2. На основі теоретичних знань, визначте зобов'язання держав, які ратифікували Конвенцію ООН про права дитини.

Контрольні запитання

1. Назвіть основні міжнародні документи в галузі прав осіб з особливими освітніми потребами.

2. Визначіть інклюзивний аспект Всесвітньої декларації «Освіта для всіх» (1990).
3. Які основні принципи інклюзивної освіти задекларовані у Саламанській декларації?

Рекомендована література

Основна

1. Всесвітня декларація про освіту для всіх і Рамки дій для задоволення базових освітніх потреб. Всесвітня конференція по освіті для всіх (5-9 березня 1990 р. Джомтьєн, Тайланд). https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/pdf/jomtien.pdf
2. Всесвітня програма дій щодо інвалідів від 3 грудня 1982 року № 995_427. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_427#Text
3. Дакарські рамки дій. Освіта для всіх: виконання наших колективних зобов'язань. Прийняті Всесвітнім форумом по освіті від 28.04.2000 р. URL: <https://www.un.org/ru/events/literacy/dakar.htm>
4. Декларація Організації Об'єднаних Націй про освіту і підготовку в галузі прав людини. Прийнята Генеральною Асамблеєю від 19.12.2011 р. № 66|137. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/66/137>
5. Декларація про права інвалідів. Прийнята резолюцією 3447 (XXX) Генеральною Асамблеєю ООН від 9 грудня 1975 року. № 995_117. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_117#Text
6. Декларація про права розумово відсталих осіб. Прийнята резолюцією 2856 (XXVI) Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1971 року. № 995_119. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_119
7. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
8. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти від 14 грудня 1960 р. № 995_174. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174#Text

9. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1889 р. № 995_021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
10. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів) від 06.07.2016 р. № 995_g71. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
11. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 р. № 995_042. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
12. Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами та Рамки Дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами: доступ і якість від 10.06.1994 р. № 995_001-94. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text
13. Санбергська декларація. Прийнята Всесвітньою конференцією, присвяченою діям та стратегії в галузі навчання, попередження інвалідності та залучення інвалідів у життя суспільства 7 листопада 1981 року (Торремолінос, Іспанія). URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/sundberg.shtml
14. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Резолюція 48/96 Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 року. № 995_306. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_306#Text
15. Талліннські керівні принципи для діяльності в галузі розвитку людських ресурсів стосовно інвалідів. Прийнята резолюцією 44/70 Генеральної Асамблеї ООН від 8 грудня 1989 року. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/44/70>
16. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.

Додаткова

1. Граб С. О. Інклюзивна освіта у міжнародному праві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2014. № 7. С. 238-240.

2. Міжнародні документи зі сфери інклюзивної освіти: методичні матеріали. Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком» / упоряд. Н. З. Софій. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 18 с.
3. Навчальний курикулум з інклюзивної освіти / уклад. Л. М. Сидорів, О. А. Тельна, Т. М. Цегельник, С. Яланська, Н. М. Атаманчук, О. С. Деркачова; за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2020. 198 с.

Тема 4. Національне законодавство у сфері інклюзивної освіти

Семінарське заняття 4 (4год.)

План

1. Законодавство України у сфері інклюзивної освіти.
2. Законодавство України у галузі освіти дітей та молоді з особливими освітніми потребами.
3. Підзаконні нормативно-правові акти щодо впровадження інклюзивної освіти.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

У рамках *першого питання* основну увагу слід зосередити на аналізі сучасного стану нормативно-правового забезпечення у сфері інклюзивної освіти. Насамперед доцільно вказати, що в основі реалізації прав громадян на освіту покладена Конституція України. Зокрема, ст.53 закріплює право кожного на освіту без обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Право на освіту розглядається як комплекс специфічних прав, до якого входить: право на обов'язкову й безоплатну початкову освіту для всіх; право на відкритість і доступність середньої освіти з поступовим уведенням безкоштовної освіти; право на однакову доступність для всіх на конкурсній основі до вищої освіти; право на інтенсифікацію елементарної освіти для тих, хто не проходив або не завершив повного курсу початкової освіти; право на встановлення задовільної

системи стипендій; право дитини на навчання; право батьків і законних опікунів вільно вибирати для своїх дітей засновані державою учбові заклади та приватні заклади, які відповідають вимогам для освіти, що встановлюється державою; право батьків на забезпечення релігійного й морального навчання та виховання своїх дітей відповідно до їх власних переконань; право національних меншин на рівний доступ до освіти усіх рівнів, на створення приватних освітніх та навчальних закладів, на вивчення чи, коли це можливо, викладання мовою меншини; право дітей з вадами здоров'я (зору, слуху та ін.) на здобуття освіти спеціальними засобами, право не бути свавільно виключеним з учбового закладу та ін.

Розкриття *другого питання* необхідно розпочати із аналізу законодавчих актів, які є визначальними для системи організації та надання освітніх послуг із запровадження інклюзивного навчання. Насамперед, це Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII, що регулює суспільні відносини в процесі реалізації конституційного права людини на освіту, права та обов'язки фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти, а також вносить суттєві зміни до цілої низки інших спеціальних «освітніх» законів, у тому числі до Законів України «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про вищу освіту». Враховуючи те, що Закон України «Про освіту» (далі – Закон) є базовим для усіх інших спеціальних законів у сфері освіти і водночас передбачає суттєве реформування системи освіти, містить багато відсильних норм і прикінцевих та перехідних положень, необхідно надати роз'яснення стосовно «інклюзивних» статей Закону: ст. 19. Освіта осіб з особливими освітніми потребами; ст. 20. Інклюзивне навчання. Також, необхідно розглянути ст. 1 Закону та проаналізувати терміни, що безпосередньо стосуються інклюзії (наприклад «інклюзивне навчання» чи «інклюзивне освітнє середовище») та ст. 6, відповідно до якої держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей,

здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти.

У *третьому питанні* потрібно зосередити увагу на аналізі підзаконних нормативно-правових актів України у сфері освіти та з питань осіб з інвалідністю (щодо реалізації права на освіту). Насамперед, радимо детально розглянути Національну стратегію розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України, метою якої є формування інклюзивного освітнього середовища та створення умов, в яких кожна особа має доступ до якісної освіти з урахуванням її потреб, що сприяє розвитку її потенціалу без відриву від сім'ї та громади. Далі, потрібно назвати та проаналізувати й інші нормативні акти Кабінету Міністрів України, а також акти Міністерства освіти і науки України, які прямо чи опосередковано стосуються питань інклюзії (наприклад: Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» від 15 вересня 2021 р. № 957; Наказ Міністерства освіти і науки України «Порядок зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти» від 05 травня 2018 р. № 564/32016).

Основні поняття і терміни

Нормативно-правове забезпечення, освіта осіб з особливими освітніми потребами, правовий механізм, закон, підзаконні нормативно-правові акти, постанова, наказ, розпорядження,

Проблемні питання

1. Наскільки важливим для формування позитивного іміджу нашої держави у світі є впровадження інклюзивної освіти? Аргументуйте відповідь.
2. Які зміни, на Вашу думку, необхідно внести у нормативні акти, щоб покращити рівень захисту прав осіб з особливими освітніми потребами в освітньому процесі?

Контрольні запитання

1. На якій всесвітній конференції з питань освіти для осіб з особливими потребами був затверджений принцип інклюзивної освіти?
2. У якому законі подано визначення поняття «інклюзивне освітнє середовище»?
3. Яка мета Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки?

Рекомендована література

Основна

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
5. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
6. Про реабілітацію інвалідів в Україні : Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>
7. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
8. Про встановлення тривалості здобуття повної загальної середньої освіти особами з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2003-п#Text>
9. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами : Постанова Кабінету

Міністрів України від 21 серпня 2013 р. № 607. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607-2013-п#Text>

10. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. № 88-2017-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-п#Text>
11. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-п#Text>
12. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-п#Text>
13. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-п#Text>
14. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 636. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-п#Text>
15. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 779. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2019-п#Text>
16. Про затвердження організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-п#Text>

17. Порядок зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 05 травня 2018 р. № 564/32016.
18. Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від _ 2019 р. № _ URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/210719-strategiya-inklyuziya.pdf>
19. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] 2-ге вид., доп. / упоряд.: К. М. Бондар. Кривий Ріг, 2019. 170 с.

Додаткова

1. Навчальний курикулум з інклюзивної освіти / уклад. Л. М. Сидорів, О. А. Тельна, Т. М. Цегельник, С. Яланська, Н. М. Атаманчук, О. С. Деркачова; за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2020. 198 с.
2. Луценко І. Правові аспекти запровадження інклюзивної освіти в Україні. *Початкова школа*. 2017. № 3. С. 53–56.
3. Тильчик О. В., Тильчик В.В., Довга М.О. Правові засади розвитку інклюзивної освіти в Україні в умовах євроінтеграції. *Juris Europensis Scientia*. 2020. Випуск 3. С. 125-130.
4. Томалія Т. С. Нормативно-правове забезпечення розвитку інклюзивної освіти в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 4. С. 309-313

Тема 5. Правові засади організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти

Семінарське заняття 5 (2 год.)

План

1. Правові засади здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами.

2. Порядок зарахування, відрахування та переведення дітей з особливими освітніми потребами до закладів освіти для здобуття дошкільної освіти.
3. Порядок утворення інклюзивної групи у закладі дошкільної освіти.
4. Посадові обов'язки асистента вихователя інклюзивної групи закладу дошкільної освіти.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розгляд *першого питання*, слід розпочати з аналізу Закону України «Про дошкільну освіту», який визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, яка забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини, ґрунтується на поєднанні сімейного та суспільного виховання, досягненнях вітчизняної науки, надбаннях світового педагогічного досвіду, сприяє формуванню цінностей демократичного правового суспільства в Україні. Увагу слід приділити окремим статтям Закону, зокрема ст. 9, п.1. якої вказує зокрема, що громадяни України незалежно від стану здоров'я, особливих освітніх потреб мають рівні права на здобуття дошкільної освіти у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, а також у сім'ї; п.2. - виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти стосовно дітей з особливими освітніми потребами забезпечується з урахуванням їхніх задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних психічних і фізичних можливостей та у тій формі, яка для кожної дитини є найбільш оптимальною; п.5 - діти, у тому числі діти з особливими освітніми потребами, можуть здобувати дошкільну освіту за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють: у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності; у структурних підрозділах юридичних осіб приватного і публічного права, у тому числі закладів освіти; у сім'ї - за сімейною (домашньою) формою здобуття дошкільної освіти; за допомогою фізичних осіб, які мають педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, у тому числі які провадять незалежну професійну діяльність; за допомогою фізичних осіб - підприємців, основним видом діяльності яких є освітня діяльність.

У *другому питанні* доцільно розглянути порядок зарахування, відрахування та переведення дітей з особливими освітніми потребами до закладів освіти для здобуття дошкільної освіти. Для цього слід опрацювати Положення про заклад дошкільної освіти (далі – Положення), затверджене Постановою КМУ 12 березня 2003 р. № 305 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 27 січня 2021 р. № 86). У відповідності до Положення зарахування дітей до державного (комунального) закладу дошкільної освіти здійснюється керівником такого закладу протягом календарного року на вільні місця у порядку черговості надходження заяв про зарахування. Для зарахування дитини з особливими освітніми потребами до державного (комунального) закладу дошкільної освіти та утворення інклюзивних груп до заяви про зарахування додається висновок інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини. Для зарахування дитини з інвалідністю до державного (комунального) закладу дошкільної освіти до заяви про зарахування додаються: копія медичного висновку про дитину з інвалідністю віком до 18 років, виданого лікарсько-консультативною комісією закладу охорони здоров'я, або копія посвідчення особи, яка одержує державну соціальну допомогу відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» та копія індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю. Доцільно також вказати, що першочергово до державних (комунальних) закладів дошкільної освіти зараховуються у тому числі діти, що належать до категорії дітей з особливими освітніми потребами, що зумовлені порушеннями інтелектуального розвитку та/або сенсорними та фізичними порушеннями. Порядок переведення та відрахування дітей з особливими освітніми потребами до закладів освіти для здобуття дошкільної освіти слід висвітлити спираючись на п.11-14 Положення.

Розгляд *третього питання* вимагає опрацювання змісту Постанови КМУ «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти» від 10 квітня 2019 р. № 530. Особливу увагу потрібно приділити порядку утворення інклюзивної групи у закладі дошкільної освіти. Зокрема слід наголосити, що керівник закладу дошкільної освіти на підставі

заяви батьків (одного з батьків) або інших законних представників (одного законного представника) дитини з особливими освітніми потребами та висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини приймає рішення про утворення інклюзивної групи. Інклюзивна група утворюється в обов'язковому порядку за наявності однієї такої заяви. Також, спираючись на п.4, п.5. відповідної Постанови необхідно роз'яснити обов'язки засновника (засновників) закладів дошкільної освіти за умови утворення інклюзивної групи, вказати граничну кількість дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних групах в залежності від рівнів підтримки, а також специфіку утворення інклюзивних груп у період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану.

Розгляд *четвертого питання* необхідно розпочати з розгляду п.8 Постанови КМУ «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти», в якому зокрема вказано, що у разі утворення інклюзивної групи вводиться посада асистента вихователя, який забезпечує особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу, бере участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку, адаптує навчальні матеріали з урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами. Докладне опрацювання відповідної постанови дасть можливість докладно розібратись із посадовими обов'язками асистента вихователя інклюзивної групи закладу дошкільної освіти.

Основні поняття і терміни

Інклюзивне навчання у закладах дошкільної освіти, інклюзивно-ресурсний центр, діти з інвалідністю, воєнний стан, комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини, керівник закладу дошкільної освіти, інклюзивна група, рівні підтримки, фахівці інклюзивно-ресурсного центру

Проблемні питання

1. Подайте свої пропозиції щодо покращення фінансування діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти Вашого населеного пункту, уявивши, що ви є депутатом місцевої ради.
2. . Які зміни, на Вашу думку, варто було б внести до нормативних актів з метою покращення організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану.

Контрольні запитання

1. На які заклади дошкільної освіти не поширюється дія Постанови КМУ «Порядок організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти» від 10 квітня 2019 р. № 530?
2. На підставі якого нормативного акту здійснюється зарахування дітей з особливими освітніми потребами до закладу дошкільної освіти?
3. Хто приймає рішення про утворення інклюзивної групи у конкретному закладі дошкільної освіти?
4. Чи може заклад дошкільної освіти відмовити в організації інклюзивного навчання дитини з особливими освітніми потребами у період воєнного стану?

Рекомендована література

Основна

1. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
2. Про затвердження положення про заклад дошкільної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р. № 305. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2003-%D0%BF#n15>
3. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-п#Text>

4. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-п#Text>

Додаткова

1. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю : Закон України від 16.11.2000 р. №2109-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14#Text>
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik dla pedagogiv i batkiv / uporyad.: Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ, 2016. 68 с.

Тема 6. Правові засади організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти

Семінарське заняття 6 (2 год.)

План

1. Нормативні вимоги до організації інклюзивного навчання учнів з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти..
2. Порядок зарахування, відрахування та переведення учнів з особливими освітніми потребами до закладів загальної середньої освіти.
3. Порядок утворення інклюзивного класу та організації навчання з урахуванням рівня підтримки учнів з особливими освітніми потребами.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розкриваючи *перше питання* слід звернути увагу на те, що одним із основних нормативних актів, який визначає організаційні засади інклюзивного навчання учнів з особливими освітніми потребами за інституційною (очною (денною) формою здобуття освіти у закладах загальної середньої освіти є Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації

інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» від 15 вересня 2021 р. № 957. Варто вказати, що дія цього Порядку не поширюється на спеціальні класи закладів загальної середньої освіти, спеціальні школи та навчально-реабілітаційні центри, крім інклюзивних класів зазначених закладів освіти, створених на період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду). Розглядаючи Постанову, потрібно сконцентрувати увагу на термінології, що вживається у цьому Порядку та проаналізувати вимоги до діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та закладів освіти щодо створення для учнів з особливими освітніми потребами умов для здобуття освіти на рівні з іншими здобувачами освіти.

У рамках *другого питання*, доцільно розглянути порядок зарахування, відрахування та переведення учнів з особливими освітніми потребами до закладів загальної середньої освіти. Для цього потрібно детально ознайомитися із Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти» від 16.04.2018 р. № 367.

Розгляд *третього питання* вимагає детального опрацювання змісту Постанови КМУ «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти». Особливу увагу потрібно приділити порядку утворення інклюзивного класу. Зокрема слід наголосити, що у відповідності до п.5 Постанови керівник закладу освіти на підставі заяви одного з батьків (інших законних представників) учня та висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, що надається інклюзивно-ресурсним центром, утворює інклюзивний клас та організовує інклюзивне навчання з урахуванням рівня підтримки, рекомендованого інклюзивно-ресурсним центром. Щодо організації навчання з урахуванням рівня підтримки учнів з особливими освітніми потребами, то варто проаналізувати п.6-17 відповідної Постанови.

Основні поняття і терміни

Заклади загальної середньої освіти, модифікація змісту навчального предмета (інтегрованого курсу), оцінка потреби учня в наданні підтримки, доступність території закладів освіти, ресурсна кімната, рівень підтримки.

Проблемні питання

1. Обґрунтуйте роль керівника закладу освіти в організації інклюзивного навчання учнів з особливими освітніми потребами у період воєнного стану.
2. Запропонуйте організаційні рішення, які, на Вашу думку, призведуть до покращення інклюзивного навчання учнів з особливими освітніми потребами у період воєнного стану.

Контрольні запитання

1. Який підзаконний нормативний акт визначає організаційні засади інклюзивного навчання учнів з особливими освітніми у закладах загальної середньої освіти?
2. Яка гранична кількість учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах може бути у період воєнного стану?
3. Скільки часу відводиться команді психолого-педагогічного супроводу для складання індивідуальної програми учня з особливими освітніми потребами?

Рекомендована література

Основна

1. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
2. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 р. № 607. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607-2013-п#Text>
3. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими

освітніми потребами : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. № 88-2017-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-п#Text>

4. Про затвердження_організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-п#Text>
5. Порядок зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 05 травня 2018 р. № 564/32016.
6. Про організацію 2024/2025 навчального року в закладах середньої освіти : Лист Міністерства освіти і науки України від 23.08.2024 р. № 1/15281-24. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-orhanizatsiiu-20242025-navchalnoho-roku-v-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity>
7. Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2024/2025 навчальному році : Лист Міністерства освіти і науки України від 03.09.2024 р. № 6/679-24. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/929/92981/66d9777c4fa3c432196635.pdf>

Додаткова

1. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
2. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik dla pedagogiv i batkiv / uporyad.: Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ, 2016. 68 с.
3. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] 2-ге вид., доп. / uporyad.: К. М. Бондар. Кривий Ріг, 2019. 170 с.

Тема 7. Правові засади організації інклюзивного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти

Семінарське заняття 7 (2год.)

План

1. Нормативні вимоги до організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.
2. Організація освітнього процесу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.
3. Порядок утворення та припинення діяльності інклюзивних груп у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.
4. Порядок формування та функції команди психолого-педагогічного супроводу для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами .

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розгляд *першого питання* слід розпочати детального аналізу Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» від 10 липня 2019 р. № 636. Варто звернути увагу, що цей Порядок визначає організаційні засади інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти незалежно від форми власності та підпорядкування з метою реалізації права осіб з особливими освітніми потребами на здобування якісної професійної (професійно-технічної) освіти, перепідготовку та підвищення кваліфікації з урахуванням їх потреб та можливостей. Також, доцільно вказати, що прийом осіб з особливими освітніми потребами на навчання до закладів професійної (професійно-технічної) освіти, яким не протипоказане навчання за обраною професією, здійснюється з урахуванням прав та гарантій, визначених законодавством, а освітні послуги надаються здобувачам освіти з особливими освітніми потребами закладами професійної (професійно-технічної) освіти із застосуванням особистісно орієнтованих методів навчання та з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких осіб.

Висвітлення *другого питання* необхідно розпочати із характеристики положень Постанови, які стосуються організації освітнього процесу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Відповідно до п.5 організація такого процесу передбачає:

створення інклюзивного освітнього середовища та забезпечення психолого-педагогічного супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами; приведення території закладу професійної (професійно-технічної) освіти, будівель, споруд та приміщень у відповідність з вимогами державних будівельних норм, стандартів та правил. У разі коли наявні будівлі, споруди та приміщення закладів професійної (професійно-технічної) освіти неможливо повністю пристосувати для потреб осіб з інвалідністю, здійснюється їх розумне пристосування з урахуванням універсального дизайну; забезпечення здобувачів освіти з особливими освітніми потребами необхідними спеціальними засобами корекції психофізичного розвитку згідно з типовим переліком, затвердженим МОН; диференційований підхід до розроблення освітньої програми, оцінки та контролю якості знань здобувачів освіти з особливими освітніми потребами; застосування в освітньому процесі найбільш прийнятних для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами методів і способів спілкування, зокрема української жестової мови та рельєфно-крапкового шрифту (шрифту Брайля), із залученням відповідних фахівців і педагогічних працівників; забезпечення доступності інформації в різних форматах (шрифт Брайля, збільшений шрифт, електронний формат та інші).

У *третьому питанні* слід наголосити, що інклюзивну групу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти утворює керівник закладу професійної (професійно-технічної) освіти на підставі письмового звернення здобувача освіти з особливими освітніми потребами або одного з його батьків (чи іншого законного представника), а також висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи (за наявності), що надається інклюзивно-ресурсним центром (за умови здобуття загальної середньої освіти), індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю (за наявності). Також варто вказати, що утворення інклюзивної групи в закладі професійної (професійно-технічної) освіти та припинення її діяльності здійснюється відповідно до наказу керівника закладу професійної (професійно-технічної) освіти, а гранична чисельність здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в одній групі визначається з урахуванням індивідуальних

особливостей навчально-пізнавальної діяльності такого здобувача освіти, спеціальності, пристосованості аудиторій тощо.

В рамках **четвертого питання** слід вказати, що з метою організації інклюзивного навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами наказом керівника в закладі професійної (професійно-технічної) освіти в межах існуючої штатної чисельності створюється команда психолого-педагогічного супроводу. У процесі висвітлення питання потрібно звернути увагу й на те, що до складу команди психолого-педагогічного супроводу залучаються педагогічні працівники закладу професійної (професійно-технічної) освіти, які працюють із здобувачем освіти з особливими освітніми потребами безпосередньо, зокрема майстри виробничого навчання або педагоги професійного навчання, асистент майстра виробничого навчання, асистент викладача, керівник фізичного виховання, інші педагогічні працівники відповідно до штату закладу професійної (професійно-технічної) освіти; представник адміністрації закладу професійної (професійно-технічної) освіти та інші фахівці (за потреби), а також за наявності керівник гуртка, перекладач-дактолог, завідувач гуртожитку, коменданти, вихователь, лікар, медична сестра.

Основні поняття і терміни

Здобувачі освіти з особливими освітніми потребами, інклюзивна група, заклади професійної (професійно-технічної) освіти, особистісно орієнтовані методи навчання, індивідуальні особливості навчально-пізнавальної діяльності, інклюзивне освітнє середовище.

Проблемні питання

1. Подайте пропозиції щодо покращення організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану.
2. Опишіть порядок припинення діяльності інклюзивної групи в закладі професійної (професійно-технічної) освіти.

Контрольні запитання

1. Що таке інклюзивна група у закладі професійної (професійно-технічної) освіти?
2. Хто входить до складу команди психолого-педагогічного супроводу?
3. Які функції команди психолого-педагогічного супроводу?
4. Чим визначається зміст навчально-виробничого процесу та строк навчання для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами?

Рекомендована література

Основна

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
3. Про професійну (професійно-технічну) освіту : Закон України від 10.02.1998 р. № 103/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. № 88-2017-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-п#Text>
5. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 636. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-п#Text>
6. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

Додаткова

1. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
2. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

Тема 8. Правові засади організації інклюзивного навчання у закладах позашкільної освіти

Семінарське заняття 8 (2год.)

План

1. Нормативні вимоги до організації інклюзивного навчання у закладах позашкільної освіти.
2. Організація навчання осіб з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти.
3. Порядок зарахування осіб з особливими освітніми потребами до закладу позашкільної освіти.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розкриваючи *перше питання* слід звернути увагу на те, що одним із основних нормативних актів, який визначає організаційні засади інклюзивного навчання у закладах позашкільної освіти є Постанова Кабінету Міністрів України «Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти» від 21 серпня 2019 р. № 779. Цей Порядок визначає вимоги до організації інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу та форми власності з метою забезпечення рівних прав та можливостей осіб з особливими освітніми потребами на якісну позашкільну освіту, розвитку їх здібностей та обдарувань з урахуванням індивідуальних потреб та інтересів, зокрема потреб у професійному визначенні, соціалізації та інтеграції в суспільство.

У *другому питанні* варто вказати, що організація навчання осіб з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти включає забезпечення: безперешкодного доступу до будівель, споруд і приміщень згідно з будівельними нормами, державними стандартами та правилами; принципів універсального дизайну в освітньому процесі; розумного пристосування (за потреби); відповідної матеріально-технічної та навчально-методичної бази, у тому числі інформаційно-комунікаційними технологіями, навчально-дидактичним обладнанням та матеріалами; допоміжними засобами навчання (за потреби); доступності інформації в різних формах (шрифт Брайля, збільшений шрифт, електронний формат тощо); індивідуалізації освітнього процесу для вихованців, учнів, слухачів (далі - здобувачі позашкільної освіти) з особливими освітніми потребами, зокрема складення індивідуальної програми розвитку.

Розкриваючи зміст *третього питання*, варто вказати, що зарахування осіб з особливими освітніми потребами до закладу позашкільної освіти відбувається за заявою повнолітньої особи або одного з батьків (законного представника) особи. У заяві про зарахування до закладу позашкільної освіти зазначається необхідність утворення інклюзивної групи (класу) або іншої організаційної форми навчання (далі - інклюзивна група (клас) за умови подання копії висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи або копії індивідуальної програми реабілітації повнолітньої особи з інвалідністю, що завіряються власноруч. Доцільно також вказати, що група (клас) вважається інклюзивною, якщо в ній (ньому) навчається не менше одного здобувача позашкільної освіти з особливими освітніми потребами, а у разі вибуття з будь-яких причин здобувача позашкільної освіти з особливими освітніми потребами з інклюзивної групи (класу) та відсутності інших осіб з особливими освітніми потребами в цій групі (класі) припинення роботи інклюзивної групи (класу) здійснюється на підставі наказу керівника закладу позашкільної освіти.

На завершення необхідно вказати, що для забезпечення індивідуалізації освітнього процесу в закладі позашкільної освіти для здобувачів позашкільної освіти з особливими освітніми потребами складається індивідуальна програма

розвитку. Доцільно також зазначити, що індивідуальна програма розвитку складається фахівцями, зокрема педагогічними працівниками закладу позашкільної освіти, у взаємодії принаймні з одним із батьків (законних представників) особи з особливими освітніми потребами, здобувачем позашкільної освіти з особливими освітніми потребами. Доречно ще зауважити, що для особи з особливими освітніми потребами індивідуальна програма розвитку розробляється відповідно до потреб, зазначених у висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи.

Основні поняття і терміни

Заклад позашкільної освіти, інклюзивне навчання в закладах позашкільної освіти, інклюзивна група (клас), допоміжні засоби навчання.

Проблемні питання

1. Подайте свій план щодо покращення інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти в умовах воєнного стану.
2. Аргументовано поясніть значення Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки, для організації навчання осіб з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти.

Контрольні запитання

1. Хто забезпечує створення у закладі позашкільної освіти інклюзивного освітнього середовища?
2. Хто несе відповідальність за організацію та якість інклюзивного навчання у закладі позашкільної освіти?
3. З якою частотою переглядається індивідуальна програма розвитку з метою її коригування?

Рекомендована література

Основна

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Про позашкільну освіту : Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>
3. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 779. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2019-п#Text>
4. Про організацію освітньої діяльності в закладах позашкільної освіти у 2023/2024 навчальному році : Лист Міністерства освіти і науки України від 23 серпня 2023 р. № 1/12609-23. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnoyi-diyalnosti-v-zakladah-pozashkilnoyi-osviti-u-20232024-navchalnomu-roci>
5. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] 2-ге вид., доп. / упоряд.: К. М. Бондар. Кривий Ріг, 2019. 170 с.

Додаткова

1. Васильєва Г. І., Любарець В. В. Термінологічний словник – інклюзія. Київ: Міленіум, 2018. 42 с.
2. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / упоряд.: Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ, 2016. 68 с.
Організація освітнього процесу в закладах позашкільної освіти у 2024-2025 н.р. : методичні рекомендації. *Майбуття*. 2024. № 13-14 (липень-серпень).
URL:
https://znayshov.com/News/Details/orhanizatsiia_osvitnoho_protseesu_v_zakladakh_pozashkilnoi_osvity_u_2024_2025

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Всесвітня декларація про освіту для всіх і Рамки дій для задоволення базових освітніх потреб. Всесвітня конференція по освіті для всіх (5-9 березня 1990 р. Джомтьєн, Тайланд).
https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/pdf/jomtien.pdf
2. Всесвітня програма дій щодо інвалідів від 3 грудня 1982 року № 995_427.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_427#Text
3. Дакарські рамки дій. Освіта для всіх: виконання наших колективних зобов'язань. Прийняті Всесвітнім форумом по освіті від 28.04.2000 р. URL: <https://www.un.org/ru/events/literacy/dakar.htm>
4. Декларація Організації Об'єднаних Націй про освіту і підготовку в галузі прав людини. Прийнята Генеральною Асамблеєю від 19.12.2011 р. № 66|137. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/66/137>
5. Декларація про права інвалідів. Прийнята резолюцією 3447 (XXX) Генеральною Асамблеєю ООН від 9 грудня 1975 року. № 995_117. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_117#Text
6. Декларація про права розумово відсталих осіб. Прийнята резолюцією 2856 (XXVI) Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1971 року. № 995_119. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_119
7. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
8. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти від 14 грудня 1960 р. № 995_174. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174#Text
9. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1889 р. № 995_021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
10. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів) від 06.07.2016 р. № 995_g71. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

11. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 р. № 995_042. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
12. Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами та Рамки Дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами: доступ і якість від 10.06.1994 р. № 995_001-94. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text
13. Санберзька декларація. Прийнята Всесвітньою конференцією, присвяченою діям та стратегії в галузі навчання, попередження інвалідності та залучення інвалідів у життя суспільства 7 листопада 1981 року (Торремолінос, Іспанія). URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/sundberg.shtml
14. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Резолюція 48/96 Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 року. № 995_306. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_306#Text
15. Талліннські керівні принципи для діяльності в галузі розвитку людських ресурсів стосовно інвалідів. Прийнята резолюцією 44/70 Генеральної Асамблеї ООН від 8 грудня 1989 року. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/44/70>
16. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
17. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
18. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
19. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
20. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>

21. [Про реабілітацію інвалідів в Україні](#) : Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>
22. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
23. Про встановлення тривалості здобуття повної загальної середньої освіти особами з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2003-п#Text>
24. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 р. № 607. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607-2013-п#Text>
25. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. № 88-2017-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-п#Text>
26. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-п#Text>
27. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-п#Text>
28. Про затвердження [Порядку організації інклюзивного навчання в закладах вищої освіти](#) : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-п#Text>
29. Про затвердження [Порядку організації інклюзивного навчання в закладах професійної \(професійно-технічної\) освіти](#) : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 636. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-п#Text>

30. Про затвердження [Порядку організації інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти](#) : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 779. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2019-p#Text>
31. [Про затвердження організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти](#) : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-p#Text>
32. [Порядок зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти](#) : Наказ Міністерства освіти і науки України від 05 травня 2018 р. № 564/32016.
33. Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від _ 2019 р. № _ URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/210719-strategiya-inklyuziya.pdf>
34. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
35. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посібник / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 308 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
36. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
37. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] 2-ге вид., доп. / упоряд.: К. М. Бондар. Кривий Ріг, 2019. 170 с.

Додаткова

38. Васильєва Г. І., Любарець В. В. Термінологічний словник – інклюзія. Київ: Міленіум, 2018. 42 с.
39. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / упоряд.: Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ, 2016. 68 с.

40. Міжнародні документи зі сфери інклюзивної освіти: методичні матеріали. Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком» / упоряд. Н. З. Софій. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 18 с.
41. Навчальний курикулум з інклюзивної освіти / уклад. Л. М. Сидорів, О. А. Тельна, Т. М. Цегельник, С. Яланська, Н. М. Атаманчук, О. С. Деркачова; за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2020. 198 с.

КОРОТКИЙ ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Безпечне освітнє середовище - сукупність умов у закладі освіти, що унеможлиблюють заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпеки та якості харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (зокрема шляхом булінгу (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору, а також унеможлиблюють вживання на території та в приміщеннях закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин.

Безоплатна освіта - освіта, яка здобувається особою за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів згідно із законодавством.

Булінг (цькування) - діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Вища освіта - метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань.

Вільні місця - місця, на які може бути зараховано дитину (дітей) в межах спроможності закладу освіти та нормативу наповнюваності класів, визначеного Законом України «Про загальну середню освіту».

Громадське самоврядування в закладі освіти - право учасників освітнього процесу як безпосередньо, так і через органи громадського самоврядування колективно вирішувати питання організації та забезпечення освітнього процесу

в закладі освіти, захисту їхніх прав та інтересів, організації дозвілля та оздоровлення, брати участь у громадському нагляді (контролі) та в управлінні закладом освіти у межах повноважень, визначених законом та установчими документами закладу освіти.

Державна політика у сфері освіти – політика, яка формується і реалізується на основі наукових досліджень, міжнародних зобов'язань, вітчизняного та іноземного досвіду з урахуванням прогнозів, статистичних даних та індикаторів розвитку з метою задоволення потреб людини та суспільства.

Дистанційна форма здобуття освіти - індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Діти, які мають право на першочергове зарахування - діти, які проживають на території обслуговування закладу освіти.

Дошкільна освіта - метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.

Екстернатна форма здобуття освіти (екстернат) - спосіб організації навчання здобувачів освіти, за яким освітня програма повністю засвоюється здобувачем самостійно, а оцінювання результатів навчання та присудження освітньої кваліфікації здійснюються відповідно до законодавства.

Заклад освіти - юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність. Заклад освіти як суб'єкт господарювання може діяти в одному з таких статусів: бюджетна установа; неприбутковий заклад освіти; прибутковий заклад освіти. Заклад освіти залежно від засновника може діяти як державний, комунальний, приватний чи корпоративний.

Здобувачі освіти - вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти.

Здобувачі освіти з особливими освітніми потребами - особи з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти.

Індивідуальна освітня траєкторія - персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план.

Індивідуальна програма розвитку - документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання.

Індивідуальний навчальний план - документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів.

Інклюзивна група - група у закладі професійної (професійно-технічної) освіти, в якій поряд з іншими здобувачами освіти навчаються одна або більше осіб з особливими освітніми потребами.

Інклюзивне навчання - система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Інклюзивне навчання здобувачів освіти базується на принципах

недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Організація інклюзивного навчання у закладах освіти на відповідних рівнях освіти здійснюється відповідно до порядків, затверджених Кабінетом Міністрів України. У разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків заклад освіти утворює інклюзивний клас та/або групу в обов'язковому порядку. Спеціальний клас та/або група утворюється керівником закладу освіти за погодженням із засновником цього закладу освіти або уповноваженим ним органом. Заклади освіти створюють умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей. Заклад освіти відповідно до законодавства організовує та/або забезпечує надання особам з особливими освітніми потребами психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, а також допоміжних засобів для навчання. З метою проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей, надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, а також забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами органи місцевого самоврядування утворюють інклюзивно-ресурсні центри.

Інклюзивне освітнє середовище - сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей.

Інклюзивно-ресурсний центр - установа, що утворюється з метою забезпечення права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи (далі - комплексна оцінка) та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу.

Керівник закладу освіти - здійснює безпосереднє управління закладом і несе відповідальність за освітню, фінансово-господарську та іншу діяльність закладу освіти.

Колегіальні органи управління закладів освіти - основним колегіальним органом управління закладу освіти є вчена або педагогічна рада, яка створюється у випадках і порядку, передбачених спеціальними законами.

Корекційно-розвиткові послуги (допомога) - комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, спрямованих на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення.

Медіатека - бібліотека цифрових носіїв інформації або комп'ютерного та мультимедійного обладнання, підключеного до Інтернету, що використовується під час освітнього процесу.

Модифікація змісту навчального предмета (інтегрованого курсу) - зміна змісту (шляхом спрощення, виключення, об'єднання тощо) навчання з урахуванням особливих освітніх потреб учнів із зміною загального обсягу навчального навантаження та очікуваних результатів навчання.

Освіта дорослих - є складовою освіти впродовж життя, спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки.

Освіта осіб з особливими освітніми потребами - органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів. Для навчання, професійної підготовки або перепідготовки осіб з особливими освітніми потребами застосовуються види та форми здобуття освіти, що враховують їхні потреби та індивідуальні можливості. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування та заклади освіти створюють особам з особливими освітніми потребами умови для здобуття освіти нарівні з іншими особами шляхом належного фінансового,

кадрового, матеріально-технічного забезпечення та забезпечення універсального дизайну та/або розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби та можливості таких осіб, визначені в індивідуальній програмі розвитку. Навчання, виховання та розвиток осіб з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної, позашкільної та загальної середньої освіти здійснюються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством, у тому числі з урахуванням потреб дитини, визначених в індивідуальній програмі розвитку. Зарахування осіб до спеціальних закладів освіти, переведення з одного типу закладу до іншого та відрахування таких осіб здійснюються у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки. Категорії осіб з особливими освітніми потребами визначаються актами Кабінету Міністрів України з урахуванням міжнародних норм і стандартів.

Освітній процес - система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей.

Освітні труднощі - труднощі у навчанні, які впливають на процес здобуття освіти та результати навчання здобувачів освіти відповідного року навчання.

Освітня послуга - комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання.

Освітня програма - єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання.

Особа з особливими освітніми потребами - особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту.

Оцінка потреби учня в наданні підтримки - процес визначення потреби учня в наданні йому підтримки в освітньому процесі та її рівня.

Педагогічний патронаж - спосіб організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що передбачає забезпечення ними засвоєння освітньої програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми.

Підзаконні нормативно-правові акти - нормативно-правові акти уповноважених органів держави (їх посадових осіб) та інших суб'єктів, що приймають відповідно до законів і розвивають чи деталізують їх положення.

Підтримка в освітньому процесі - підтримка, що надається здобувачам освіти постійно або тимчасово та передбачає створення для них сприятливих для навчання умов у закладі освіти, а також здійснення додаткових заходів, спрямованих на подолання їх освітніх труднощів, у тому числі тих, що виникли внаслідок психологічної травми.

Післядипломна освіта - передбачає набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої, професійної (професійно-технічної) або фахової передвищої освіти та практичного досвіду.

Повна загальна середня освіта - метою п.з.с.о. є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності. П.з.с.о. в Україні є обов'язковою і здобувається в інституційних або індивідуальних формах, визначених законодавством, як правило, в закладах освіти. П.з.с.о. має три рівні освіти: початкова освіта тривалістю чотири роки; базова середня освіта тривалістю п'ять років; профільна середня освіта тривалістю три роки. Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття початкової освіти з іншого віку, а тривалість здобуття ними початкової та базової середньої освіти може бути подовжена з доповненням освітньої програми корекційно-розвитковим складником. Особливості здобуття такими особами повної загальної середньої освіти визначаються спеціальним законом.

Позашкільна освіта - метою позашкільної освіти є розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності.

Професійна (професійно-технічна) освіта - метою професійної (професійно-технічної) освіти є формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя.

Психолого-педагогічні послуги - комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, інклюзивно-ресурсних центрів, іншими фахівцями.

Психолого-педагогічний супровід - комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачених індивідуальною програмою розвитку.

Ресурсна кімната - частина кімнати, що має відповідний розподіл функціональних зон, призначена для розвитку дітей, зокрема з особливими освітніми потребами, гармонізації їх психоемоційного стану та психологічного розвантаження, надання (проведення) індивідуальних та/або групових психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (занять).

Рівні підтримки - обсяг тимчасової або постійної підтримки в освітньому процесі дітей, які цього потребують, відповідно до їх індивідуальних потреб

Розумне пристосування - запровадження, якщо це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій з метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на освіту нарівні з іншими особами.

Сімейна (домашня) форма здобуття освіти - спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти.

Соціальна інклюзія - процес змін у політичній, економічній, соціальній сферах, спрямований на утвердження соціальної рівності.

Спеціалізована освіта - освіта мистецького, спортивного, військового чи наукового спрямування, яка може здобуватися в рамках формальної, неформальної, інформальної освіти, спрямована на здобуття компетентностей у відповідній сфері професійної діяльності під час навчання у безперервному інтегрованому освітньому процесі на кількох або всіх рівнях освіти та потребує раннього виявлення і розвитку індивідуальних здібностей.

Спроможність закладу освіти - максимальна кількість учнів, яким заклад освіти в межах навчального року може забезпечити здобуття освіти за денною формою навчання.

Суб'єкт освітньої діяльності - фізична або юридична особа (заклад освіти, підприємство, установа, організація), що провадить освітню діяльність.

Територія обслуговування - адміністративно-територіальна одиниця (або її частина чи окремі будинки), визначена і закріплена місцевим органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування за закладом освіти для забезпечення права кожної дитини, яка проживає на цій території, на здобуття початкової та/або базової середньої освіти у закладі освіти, що найбільш доступний та наближений до місця проживання дитини.

Універсальний дизайн у сфері освіти - дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну.

Учасники освітнього процесу - здобувачі освіти; педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники; батьки здобувачів освіти; фізичні особи, які провадять освітню діяльність; інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти.

Фахова передвища освіта - спрямована на формування та розвиток освітньої кваліфікації, що підтверджує здатність особи до виконання типових спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності, пов'язаних з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та/або здійсненням обмежених управлінських функцій, що характеризуються певною невизначеністю умов та потребують застосування положень і методів відповідної науки, і завершується здобуттям відповідної освітньої та/або професійної кваліфікації.

Центр розвитку дитини - заклад дошкільної освіти, в якому забезпечуються фізичний, розумовий, психологічний розвиток, корекція психологічного і фізичного розвитку, оздоровлення дітей, які відвідують інші заклади освіти чи виховуються вдома.